

Lezing "Mens: Speelbal of spil?"

Startweekend Baptistenseminarium (Barneveld) op het Brandpunt te Doorn, 4 september 2010

Door Arthur Snijders, superintendent Kerk van de Nazarener in Nederland en docent aan de Christelijke Hogeschool Ede

a. Laatst las ik een boek waarin de held de laatste rechtvaardige op aarde moest vinden om de wereld te redden van de ondergang. Die laatste rechtvaardige bleek zijn ongeboren kind te zijn. Maar zijn vrouw werd ontvoerd en in een poging om de wereld niet ten onder te laten gaan ontstaat er een lange zoektocht en achtervolging om zijn hoogzwangere vrouw te vinden. In het bijna laatste hoofdstuk vindt hij haar en sluit hij blij zijn vrouw in de armen. Hij is de boeven te slim af geweest. Maar terwijl ze in een innige omhelzing staat, gaat achter hem de deur open en komen de boeven binnen (overigens beschreven als een extreme Christelijke sekte die het wereldeinde en de wederkomst van Christus wil bespoedigen). Ze lachen en zeggen: "Dank je wel dat je ons naar de laatste rechtvaardige toe geleid hebt. We hadden hem niet op tijd gevonden als jij ons niet door een verborgen zendertje naar hem had gebracht". Wat een ontgoocheling hoe intensiever hij zocht, des te meer speelde hij het kwaad in de kaart. Hij dacht dat hij spil was in de redding van de wereld, maar iedere inspanning ten goede bewerkte het tegenovergestelde.

b. Al eeuwen lang botsen de meningen over de rol van de mens in verhouding tot de soevereiniteit van God en de zondigheid van de mens. Wesley en Whitefield botste op harde wijze. Maar voor hen kwamen natuurlijk Gomarus en Arminius, en wat eerder Maarten Luther en Erasmus al in aanvaring. En nog verder terug lezen we over Augustinus en Pelagius. In onze tijd worden de gemoederen niet verhit door theologische geschillen, maar drijft de postmoderne cultuur en het wetenschappelijk reductionisme ons in een tegenoverpositie.

c. Naar mijn mening moet het Calvinisme gezien worden als een vorm van theologisch determinisme waarbij uiteindelijk de mens zijn God gegeven ruimte en verantwoordelijkheid wordt ontnomen. Hierdoor trekt niet alleen het Bijbelse mensbeeld scheef, maar ook ons Godsbeeld. Uiteindelijk komt Gods karakter in het gedrang. Iedere Calvinist moet telkens uitleggen hoe het kan dat God soeverein en vrij is, de een wel en de ander niet verkiest, en toch niet de auteur van het kwaad in de wereld wordt. Iedere keer opnieuw lijkt het dat God niet alleen soeverein is, maar willekeurig en wispelturig in Zijn genade. God als oorzaak van alle dingen en dus ook verantwoordelijk voor het kwaad, de mens als marionet. Geen christen die de Bijbel leest zal de stap naar dit angst aanjagende Godsbeeld zetten. Heidens!

d. Het Bijbelse beeld ademt geen determinisme uit, en ook niet het tot berusting aanzettende mensbeeld! In tegendeel. Daar waar gelovigen de Here God aanspreken zijn ze bijna vrijpostig in hun vragen en oproepen naar God. Psalm 85:5 God, onze helper, keer tot ons terug, onderdruk uw afschuw van ons...Breng ons weer tot leven. Psalm 102:14 U zult opstaan en u over Sion ontfermen, de tijd van genade is gekomen, dit is het uur. Jona krijgt een vaststaand oordeel te verkondigen, maar God blijkt Zich te bedenken en spaart,

tot groot ongenoegen van Jona de stad. Berouw vanuit de mens en barmhartigheid van God leiden tot de uitspraak in 3:10 "Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam Hij terug op wat Hij bedreigd had hun aan te doen, en Hij deed het niet." Jeremia 18 keert zich volledig tegen een determinisme door te stellen dat de Here zowel voornemens ten goede als ten kwade terugdraait op basis van het berouw of het gebrek daaraan bij de volken. Ook in het Nieuwe Testament is er een blijmoedige oproep tot bekering, tot het volgen van Christus. Paulus spreekt in Athene "God slaat echter geen acht op de tijd waarin men hem niet kende, maar roept nu overal de mensen op om een nieuw leven te beginnen, want hij heeft bepaald dat er een dag komt waarop hij een rechtvaardig oordeel zal late vellen." (Han.17:30-31). Ook in Romeinen 2:9 gaat Paulus er van uit dat iedereen die het slechte doet en iedereen die het goede doet...overeenkomstig geoordeeld wordt. 2:11 "God maakt geen onderscheid". Ook voor de heidenen zonder wet geldt dat "Zij bewijzen door hun daden dat wat de wet eist in hun hart geschreven staat; en hun geweten bevestigt dit, omdat ze zichzelf met hun gedachten beschuldigen of vrijpleiten." Menselijke verantwoordelijkheid en hoop op Christus worden niet geblokkeerd door een deterministische vorm van uitverkiezing of soevereiniteit.

e. Ik haast me echter om te zeggen dat ik pleit voor vrije genade en niet voor vrije wil. Wesley tekende aan dat hij geheel in overeenstemming met Augustinus geloofde dat de mens uit zichzelf tot niets goeds in staat was. Een onderschatting van de macht van het kwaad en de zonde en de schade aan de mens is zeer riskant. Vandaar dat Luther hamerde op de gebondenheid van de wil. De mens is een slaaf van de zonde volgens Joh.8:34 en Rom 6:16. Maar tegelijkertijd is er Gods licht dat ieder mens verlicht (Joh.1:9-10), en het werk van Christus dat parallel loopt aan Adams overtreding: van één naar allen. Niemand op voorhand uitgezonderd! Wesley gaf aan dat hij op basis hiervan geloofde in vrije genade- dus iedereen in staat stellende kracht die de slaaf toch vrij genoeg maakte om te antwoorden op Gods roepstem.

Daarnaast wordt vrijheid ons gegeven met een doel: liefde. De vervulling van de wet is liefde tot God en tot de naaste. De Bijbel laat duidelijk zien dat de verlossing van de mens aangelegd is op deze liefde. De verlost mens is een mens, vrij, maar vrij om God en de naaste lief te hebben. Het proces en de weg van verlossing bezie ik dus vanuit het doel.

f. het moge duidelijk zijn dat we met deze discussie alle kernthema's van de theologie raken: de antropologie (mensbeeld), de eigenlijke theologie (Godsbeeld: soevereiniteit, liefde en rechtvaardigheid, transcendentie), de soteriologie (verlossing, uitverkiezing, bekering en wedergeboorte, evangelisatie). Genade in de Bijbel is m.i. niet slechts juridisch namelijk vergeving van schuld. Het is een transformerende kracht die in de persoon van de heilige Geest ons tot Christusgelijkvormigheid brengt. Daarom is volgens mij het werk van de heilige Geest de meest behulpzame aanvliegroute voor het begrijpen van de mens in zijn verhouding tot God. Rom 8:16 De Geest getuigt *met* onze geest dat we kinderen van God zijn. Wat een hoopvol perspectief, wat een gerichtheid op de toekomst en de voltooiing van de verlossing die zichtbaar zal worden in onze wereld. (Zie ook N.T.Wright over Rom 8 in *Surprised by Hope*).

g. De volledigheid vraagt om twee belangrijke aanvullingen. De eerste is dat genade onlosmakelijk verbonden is met de kruisdood van Christus. Daarmee

wordt duidelijk dat genade niet los verkrijgbaar is. Genade ontvangen betekent gekruisigd worden. Er is geen werk van God in de mens op enig punt in het leven of de verlossing waar er niet een streep gehaald wordt door ons zelfgenoegzame, arrogante, zondige ego. Genade doodt om vervolgens tot leven te wekken. Genade verlost en transformeert. Genade bouwt niet voort op de mens, maar ze omvat, doordringt en verandert die mens van heerlijkheid tot heerlijkheid. Dat betekent een steeds grotere mate van heilige vrijheid. De mens is dan geen speelbal, maar ook geen spil, maar krijgt speelruimte.

h. In de beschrijving van R.Niebuhr in *Christ and Culture* komt hij tot 5 posities:

- 1) Christ Against Culture,
- 2) Christ Of Culture,
- 3) Christ Above Culture,
- 4) Christ and Culture in Paradox
- 5) Christ Transforming Culture.

Christus transformeert de mens. Hiermee wordt de bijl gelegd aan de wortel van het postmodernisme dat de zelfontplooiing en zelfverwerkelijking tot begin en einde maakt. We leven niet voor onszelf, zegt Paulus (Rom 14:7-8)

Niemand van ons leeft voor zichzelf, en niemand van ons sterft voor zichzelf. Zolang wij leven, leven we voor de Heer; en wanneer wij sterven, sterven we voor de Heer. Dus of we nu leven of sterven, we zijn altijd van de Heer.

i. Een tweede belangrijke aanvulling is dat buiten de verlossing iedereen te maken heeft met beperkingen. Het postmodernisme heeft terecht gesteld dat iedere mening lokaal bepaald is. Het feit dat ik een gelukkige, getrouwde, vader van drie kinderen ben, interessant werk heb en in Veenendaal woon maakt een wereld van verschil. Hoe anders zou mijn leven en dus ook keuzes zijn wanneer ik een werkloze, kansarme man in de slums van Durban zou zijn, in het mooie maar diep verdeelde Zuid-Afrika. Hoe graag zouden we niet willen leven in een tijd van opwekking in plaats van in deze tijd van voortschrijdende secularisatie en ongebonden spiritualiteit. Het is ontegenzeggelijk waar dat vrijheid en verantwoordelijkheid beïnvloed worden door familieachtergrond, genen, de macht van het kwaad, en vele andere factoren in deze wereld. Ik zie dus de conclusie van Margriet Sitskoorn, hoogleraar klinische neuropsychologie in "Passies van het brein- waarom zondigen zo verleidelijk is" als Bijbels verantwoord:

"De combinatie van je genen, eerdere ervaringen en je omgeving bepaalt door haar invloed op de vorm en werking van het pijn- en genotsysteem vin je hersenen welke sociale en lichamelijke behoeften in jouw leven het hardst om bevrediging schreeuwen. Of je die schreeuw om bevrediging ook daadwerkelijk beantwoordt ligt aan de mate waarin je in staat bent...te reguleren" p.186

j. Determinisme? Nee! Beperkingen? Ja! Verantwoordelijkheid? Ja!

Laat me eindigen met een citaat uit deuteronomium 29:29 "De verborgen dingen zijn voor de HERE, onze God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen voor altijd, opdat wij al de woorden van deze wet volbrengen".

Geraadpleegde literatuur

Boeken:

Bangs C. *Arminius- a Study in the Dutch Reformation*, 1985, isbn 0310294819

Boer de W. *Duplex Dei Amor*, 2008, isbn 9789075847215

Brink van den G. *Een publieke zaak*, 2004, isbn 9023913329

Geest van P. *Stellig maar onzeker- Augustinus' benadering van God*, 2008, isbn 9789055737420

Gunter, W.S. *The Limits of Love Divine*, 1989, isbn: 068721856X

Houtepen A. *Uit aarde, naar Gods beeld*, 2006, isbn 9789021140766

Maddox R. & Vickers J. ed. *The Cambridge Companion to John Wesley*, 2010, isbn 9780521714037

Oord T. *Divine Grace and Emerging Creation*, 2009, isbn 9781606082874 (Zie in het bijzonder hfst 10)

Sitskoorn M. *Passies van het brein*, 2010, isbn 9789035132238

Wiley. O. *Christian Theology, vol. 2*, 1969, Beacon Hill Press, Kansas City

Wright N.T. *Surprised by Hope*, 2008, isbn 9780061551826

Wynkoop M. *Foundations of Wesleyan-Arminian Theology*, 1967, Beacon Hill Press, Kansas City

Artikelen/lezingen:

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures, Lecture 1: "Numinous or Carnal Persons? The Practical Costs of Inner Souls and Selves" February 16, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal1.pdf>

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures Lecture 2: "The Knotty Implications of Recent Neuroscience Research" February 17, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal2.pdf>

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures Lecture 3: "Did My Neurons Make Me Do It?" February 18, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal3.pdf>

Lamme V. "Weg met de psychologie" (inaugurele rede als hoogleraar), 2004, isbn 9056293451

Lezing "Mens: Speelbal of spil?"

Startweekend Baptistenseminarium (Barneveld) op het Brandpunt te Doorn, 4 september 2010

Door Arthur Snijders, superintendent Kerk van de Nazarener in Nederland en docent aan de Christelijke Hogeschool Ede

a. Laatst las ik een boek waarin de held de laatste rechtvaardige op aarde moest vinden om de wereld te redden van de ondergang. Die laatste rechtvaardige bleek zijn ongeboren kind te zijn. Maar zijn vrouw werd ontvoerd en in een poging om de wereld niet ten onder te laten gaan ontstaat er een lange zoektocht en achtervolging om zijn hoogzwangere vrouw te vinden. In het bijna laatste hoofdstuk vindt hij haar en sluit hij blij zijn vrouw in de armen. Hij is de boeven te slim af geweest. Maar terwijl ze in een innige omhelzing staat, gaat achter hem de deur open en komen de boeven binnen (overigens beschreven als een extreme Christelijke sekte die het wereldeinde en de wederkomst van Christus wil bespoedigen). Ze lachen en zeggen: "Dank je wel dat je ons naar de laatste rechtvaardige toe geleid hebt. We hadden hem niet op tijd gevonden als jij ons niet door een verborgen zendertje naar hem had gebracht". Wat een ontgoocheling hoe intensiever hij zocht, des te meer speelde hij het kwaad in de kaart. Hij dacht dat hij spil was in de redding van de wereld, maar iedere inspanning ten goede bewerkte het tegenovergestelde.

b. Al eeuwen lang botsen de meningen over de rol van de mens in verhouding tot de soevereiniteit van God en de zondigheid van de mens. Wesley en Whitefield botste op harde wijze. Maar voor hen kwamen natuurlijk Gomarus en Arminius, en wat eerder Maarten Luther en Erasmus al in aanvaring. En nog verder terug lezen we over Augustinus en Pelagius. In onze tijd worden de gemoederen niet verhit door theologische geschillen, maar drijft de postmoderne cultuur en het wetenschappelijk reductionisme ons in een tegenoverpositie.

c. Naar mijn mening moet het Calvinisme gezien worden als een vorm van theologisch determinisme waarbij uiteindelijk de mens zijn God gegeven ruimte en verantwoordelijkheid wordt ontnomen. Hierdoor trekt niet alleen het Bijbelse mensbeeld scheef, maar ook ons Godsbeeld. Uiteindelijk komt Gods karakter in het gedrang. Iedere Calvinist moet telkens uitleggen hoe het kan dat God soeverein en vrij is, de een wel en de ander niet verkiest, en toch niet de auteur van het kwaad in de wereld wordt. Iedere keer opnieuw lijkt het dat God niet alleen soeverein is, maar willekeurig en wispelturig in Zijn genade. God als oorzaak van alle dingen en dus ook verantwoordelijk voor het kwaad, de mens als marionet. Geen christen die de Bijbel leest zal de stap naar dit angst aanjagende Godsbeeld zetten. Heidens!

d. Het Bijbelse beeld ademt geen determinisme uit, en ook niet het tot berusting aanzettende mensbeeld! In tegendeel. Daar waar gelovigen de Here God aanspreken zijn ze bijna vrijpostig in hun vragen en oproepen naar God. Psalm 85:5 God, onze helper, keer tot ons terug, onderdruk uw afschuw van ons...Breng ons weer tot leven. Psalm 102:14 U zult opstaan en u over Sion ontfermen, de tijd van genade is gekomen, dit is het uur. Jona krijgt een vaststaand oordeel te verkondigen, maar God blijkt Zich te bedenken en spaart,

tot groot ongenoegen van Jona de stad. Berouw vanuit de mens en barmhartigheid van God leiden tot de uitspraak in 3:10 "Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam Hij terug op wat Hij bedreigd had hun aan te doen, en Hij deed het niet." Jeremia 18 keert zich volledig tegen een determinisme door te stellen dat de Here zowel voornemens ten goede als ten kwade terugdraait op basis van het berouw of het gebrek daaraan bij de volken. Ook in het Nieuwe Testament is er een blijmoedige oproep tot bekering, tot het volgen van Christus. Paulus spreekt in Athene "God slaat echter geen acht op de tijd waarin men hem niet kende, maar roept nu overal de mensen op om een nieuw leven te beginnen, want hij heeft bepaald dat er een dag komt waarop hij een rechtvaardig oordeel zal late vellen." (Han.17:30-31). Ook in Romeinen 2:9 gaat Paulus er van uit dat iedereen die het slechte doet en iedereen die het goede doet...overeenkomstig geoordeeld wordt. 2:11 "God maakt geen onderscheid". Ook voor de heidenen zonder wet geldt dat "Zij bewijzen door hun daden dat wat de wet eist in hun hart geschreven staat; en hun geweten bevestigt dit, omdat ze zichzelf met hun gedachten beschuldigen of vrijpleiten." Menselijke verantwoordelijkheid en hoop op Christus worden niet geblokkeerd door een deterministische vorm van uitverkiezing of soevereiniteit.

e. Ik haast me echter om te zeggen dat ik pleit voor vrije genade en niet voor vrije wil. Wesley tekende aan dat hij geheel in overeenstemming met Augustinus geloofde dat de mens uit zichzelf tot niets goeds in staat was. Een onderschatting van de macht van het kwaad en de zonde en de schade aan de mens is zeer riskant. Vandaar dat Luther hamerde op de gebondenheid van de wil. De mens is een slaaf van de zonde volgens Joh.8:34 en Rom 6:16. Maar tegelijkertijd is er Gods licht dat ieder mens verlicht (Joh.1:9-10), en het werk van Christus dat parallel loopt aan Adams overtreding: van één naar allen. Niemand op voorhand uitgezonderd! Wesley gaf aan dat hij op basis hiervan geloofde in vrije genade- dus iedereen in staat stellende kracht die de slaaf toch vrij genoeg maakte om te antwoorden op Gods roepstem.

Daarnaast wordt vrijheid ons gegeven met een doel: liefde. De vervulling van de wet is liefde tot God en tot de naaste. De Bijbel laat duidelijk zien dat de verlossing van de mens aangelegd is op deze liefde. De verlost mens is een mens, vrij, maar vrij om God en de naaste lief te hebben. Het proces en de weg van verlossing zie ik dus vanuit het doel.

f. het moge duidelijk zijn dat we met deze discussie alle kernthema's van de theologie raken: de antropologie (mensbeeld), de eigenlijke theologie (Godsbeeld: soevereiniteit, liefde en rechtvaardigheid, transcendentie), de soteriologie (verlossing, uitverkiezing, bekering en wedergeboorte, evangelisatie). Genade in de Bijbel is m.i. niet slechts juridisch namelijk vergeving van schuld. Het is een transformerende kracht die in de persoon van de heilige Geest ons tot Christusgelijkvormigheid brengt. Daarom is volgens mij het werk van de heilige Geest de meest behulpzame aanvliegroute voor het begrijpen van de mens in zijn verhouding tot God. Rom 8:16 De Geest getuigt *met* onze geest dat we kinderen van God zijn. Wat een hoopvol perspectief, wat een gerichtheid op de toekomst en de voltooiing van de verlossing die zichtbaar zal worden in onze wereld. (Zie ook N.T.Wright over Rom 8 in *Surprised by Hope*).

g. De volledigheid vraagt om twee belangrijke aanvullingen. De eerste is dat genade onlosmakelijk verbonden is met de kruisdood van Christus. Daarmee

wordt duidelijk dat genade niet los verkrijgbaar is. Genade ontvangen betekent gekruisigd worden. Er is geen werk van God in de mens op enig punt in het leven of de verlossing waar er niet een streep gehaald wordt door ons zelfgenoegzame, arrogante, zondige ego. Genade doodt om vervolgens tot leven te wekken. Genade verlost en transformeert. Genade bouwt niet voort op de mens, maar ze omvat, doordringt en verandert die mens van heerlijkheid tot heerlijkheid. Dat betekent een steeds grotere mate van heilige vrijheid. De mens is dan geen speelbal, maar ook geen spil, maar krijgt speelruimte.

h. In de beschrijving van R.Niebuhr in *Christ and Culture* komt hij tot 5 posities:

- 1) Christ Against Culture,
- 2) Christ Of Culture,
- 3) Christ Above Culture,
- 4) Christ and Culture in Paradox
- 5) Christ Transforming Culture.

Christus transformeert de mens. Hiermee wordt de bijl gelegd aan de wortel van het postmodernisme dat de zelfontplooiing en zelfverwerkelijking tot begin en einde maakt. We leven niet voor onszelf, zegt Paulus (Rom 14:7-8)

Niemand van ons leeft voor zichzelf, en niemand van ons sterft voor zichzelf. Zolang wij leven, leven we voor de Heer; en wanneer wij sterven, sterven we voor de Heer. Dus of we nu leven of sterven, we zijn altijd van de Heer.

i. Een tweede belangrijke aanvulling is dat buiten de verlossing iedereen te maken heeft met beperkingen. Het postmodernisme heeft terecht gesteld dat iedere mening lokaal bepaald is. Het feit dat ik een gelukkige, getrouwde, vader van drie kinderen ben, interessant werk heb en in Veenendaal woon maakt een wereld van verschil. Hoe anders zou mijn leven en dus ook keuzes zijn wanneer ik een werkloze, kansarme man in de slums van Durban zou zijn, in het mooie maar diep verdeelde Zuid-Afrika. Hoe graag zouden we niet willen leven in een tijd van opwekking in plaats van in deze tijd van voortschrijdende secularisatie en ongebonden spiritualiteit. Het is ontegenzeggelijk waar dat vrijheid en verantwoordelijkheid beïnvloed worden door familieachtergrond, genen, de macht van het kwaad, en vele andere factoren in deze wereld. Ik zie dus de conclusie van Margriet Sitskoorn, hoogleraar klinische neuropsychologie in "Passies van het brein- waarom zondigen zo verleidelijk is" als Bijbels verantwoord:

"De combinatie van je genen, eerdere ervaringen en je omgeving bepaalt door haar invloed op de vorm en werking van het pijn- en genotsysteem vin je hersenen welke sociale en lichamelijke behoeften in jouw leven het hardst om bevrediging schreeuwen. Of je die schreeuw om bevrediging ook daadwerkelijk beantwoordt ligt aan de mate waarin je in staat bent...te reguleren" p.186

j. Determinisme? Nee! Beperkingen? Ja! Verantwoordelijkheid? Ja!

Laat me eindigen met een citaat uit deuteronomium 29:29 "De verborgen dingen zijn voor de HERE, onze God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen voor altijd, opdat wij al de woorden van deze wet volbrengen".

Geraadpleegde literatuur

Boeken:

Bangs C. *Arminius- a Study in the Dutch Reformation*, 1985, isbn 0310294819

Boer de W. *Duplex Dei Amor*, 2008, isbn 9789075847215

Brink van den G. *Een publieke zaak*, 2004, isbn 9023913329

Geest van P. *Stellig maar onzeker- Augustinus' benadering van God*, 2008, isbn 9789055737420

Gunter, W.S. *The Limits of Love Divine*, 1989, isbn: 068721856X

Houtepen A. *Uit aarde, naar Gods beeld*, 2006, isbn 9789021140766

Maddox R. & Vickers J. ed. *The Cambridge Companion to John Wesley*, 2010, isbn 9780521714037

Oord T. *Divine Grace and Emerging Creation*, 2009, isbn 9781606082874 (Zie in het bijzonder hfst 10)

Sitskoorn M. *Passies van het brein*, 2010, isbn 9789035132238

Wiley. O. *Christian Theology, vol. 2*, 1969, Beacon Hill Press, Kansas City

Wright N.T. *Surprised by Hope*, 2008, isbn 9780061551826

Wynkoop M. *Foundations of Wesleyan-Arminian Theology*, 1967, Beacon Hill Press, Kansas City

Artikelen/lezingen:

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures, Lecture 1: "Numinous or Carnal Persons? The Practical Costs of Inner Souls and Selves" February 16, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal1.pdf>

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures Lecture 2: "The Knotty Implications of Recent Neuroscience Research" February 17, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal2.pdf>

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures Lecture 3: "Did My Neurons Make Me Do It?" February 18, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal3.pdf>

Lamme V. "Weg met de psychologie" (inaugurele rede als hoogleraar), 2004, isbn 9056293451

Lezing "Mens: Speelbal of spil?"

Startweekend Baptistenseminarium (Barneveld) op het Brandpunt te Doorn, 4 september 2010

Door Arthur Snijders, superintendent Kerk van de Nazarener in Nederland en docent aan de Christelijke Hogeschool Ede

a. Laatst las ik een boek waarin de held de laatste rechtvaardige op aarde moest vinden om de wereld te redden van de ondergang. Die laatste rechtvaardige bleek zijn ongeboren kind te zijn. Maar zijn vrouw werd ontvoerd en in een poging om de wereld niet ten onder te laten gaan ontstaat er een lange zoektocht en achtervolging om zijn hoogzwangere vrouw te vinden. In het bijna laatste hoofdstuk vindt hij haar en sluit hij blij zijn vrouw in de armen. Hij is de boeven te slim af geweest. Maar terwijl ze in een innige omhelzing staat, gaat achter hem de deur open en komen de boeven binnen (overigens beschreven als een extreme Christelijke sekte die het wereldeinde en de wederkomst van Christus wil bespoedigen). Ze lachen en zeggen: "Dank je wel dat je ons naar de laatste rechtvaardige toe geleid hebt. We hadden hem niet op tijd gevonden als jij ons niet door een verborgen zendertje naar hem had gebracht". Wat een ontgoocheling hoe intensiever hij zocht, des te meer speelde hij het kwaad in de kaart. Hij dacht dat hij spil was in de redding van de wereld, maar iedere inspanning ten goede bewerkte het tegenovergestelde.

b. Al eeuwen lang botsen de meningen over de rol van de mens in verhouding tot de soevereiniteit van God en de zondigheid van de mens. Wesley en Whitefield botste op harde wijze. Maar voor hen kwamen natuurlijk Gomarus en Arminius, en wat eerder Maarten Luther en Erasmus al in aanvaring. En nog verder terug lezen we over Augustinus en Pelagius. In onze tijd worden de gemoederen niet verhit door theologische geschillen, maar drijft de postmoderne cultuur en het wetenschappelijk reductionisme ons in een tegenoverpositie.

c. Naar mijn mening moet het Calvinisme gezien worden als een vorm van theologisch determinisme waarbij uiteindelijk de mens zijn God gegeven ruimte en verantwoordelijkheid wordt ontnomen. Hierdoor trekt niet alleen het Bijbelse mensbeeld scheef, maar ook ons Godsbeeld. Uiteindelijk komt Gods karakter in het gedrang. Iedere Calvinist moet telkens uitleggen hoe het kan dat God soeverein en vrij is, de een wel en de ander niet verkiest, en toch niet de auteur van het kwaad in de wereld wordt. Iedere keer opnieuw lijkt het dat God niet alleen soeverein is, maar willekeurig en wispelturig in Zijn genade. God als oorzaak van alle dingen en dus ook verantwoordelijk voor het kwaad, de mens als marionet. Geen christen die de Bijbel leest zal de stap naar dit angst aanjagende Godsbeeld zetten. Heidens!

d. Het Bijbelse beeld ademt geen determinisme uit, en ook niet het tot berusting aanzettende mensbeeld! In tegendeel. Daar waar gelovigen de Here God aanspreken zijn ze bijna vrijpostig in hun vragen en oproepen naar God. Psalm 85:5 God, onze helper, keer tot ons terug, onderdruk uw afschuw van ons...Breng ons weer tot leven. Psalm 102:14 U zult opstaan en u over Sion ontfermen, de tijd van genade is gekomen, dit is het uur. Jona krijgt een vaststaand oordeel te verkondigen, maar God blijkt Zich te bedenken en spaart,

tot groot ongenoegen van Jona de stad. Berouw vanuit de mens en barmhartigheid van God leiden tot de uitspraak in 3:10 "Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam Hij terug op wat Hij bedreigd had hun aan te doen, en Hij deed het niet." Jeremia 18 keert zich volledig tegen een determinisme door te stellen dat de Here zowel voornemens ten goede als ten kwade terugdraait op basis van het berouw of het gebrek daaraan bij de volken. Ook in het Nieuwe Testament is er een blijmoedige oproep tot bekering, tot het volgen van Christus. Paulus spreekt in Athene "God slaat echter geen acht op de tijd waarin men hem niet kende, maar roept nu overal de mensen op om een nieuw leven te beginnen, want hij heeft bepaald dat er een dag komt waarop hij een rechtvaardig oordeel zal late vellen." (Han.17:30-31). Ook in Romeinen 2:9 gaat Paulus er van uit dat iedereen die het slechte doet en iedereen die het goede doet...overeenkomstig geoordeeld wordt. 2:11 "God maakt geen onderscheid". Ook voor de heidenen zonder wet geldt dat "Zij bewijzen door hun daden dat wat de wet eist in hun hart geschreven staat; en hun geweten bevestigt dit, omdat ze zichzelf met hun gedachten beschuldigen of vrijpleiten." Menselijke verantwoordelijkheid en hoop op Christus worden niet geblokkeerd door een deterministische vorm van uitverkiezing of soevereiniteit.

e. Ik haast me echter om te zeggen dat ik pleit voor vrije genade en niet voor vrije wil. Wesley tekende aan dat hij geheel in overeenstemming met Augustinus geloofde dat de mens uit zichzelf tot niets goeds in staat was. Een onderschatting van de macht van het kwaad en de zonde en de schade aan de mens is zeer riskant. Vandaar dat Luther hamerde op de gebondenheid van de wil. De mens is een slaaf van de zonde volgens Joh.8:34 en Rom 6:16. Maar tegelijkertijd is er Gods licht dat ieder mens verlicht (Joh.1:9-10), en het werk van Christus dat parallel loopt aan Adams overtreding: van één naar allen. Niemand op voorhand uitgezonderd! Wesley gaf aan dat hij op basis hiervan geloofde in vrije genade- dus iedereen in staat stellende kracht die de slaaf toch vrij genoeg maakte om te antwoorden op Gods roepstem.

Daarnaast wordt vrijheid ons gegeven met een doel: liefde. De vervulling van de wet is liefde tot God en tot de naaste. De Bijbel laat duidelijk zien dat de verlossing van de mens aangelegd is op deze liefde. De verlost mens is een mens, vrij, maar vrij om God en de naaste lief te hebben. Het proces en de weg van verlossing zie ik dus vanuit het doel.

f. het moge duidelijk zijn dat we met deze discussie alle kernthema's van de theologie raken: de antropologie (mensbeeld), de eigenlijke theologie (Godsbeeld: soevereiniteit, liefde en rechtvaardigheid, transcendentie), de soteriologie (verlossing, uitverkiezing, bekering en wedergeboorte, evangelisatie). Genade in de Bijbel is m.i. niet slechts juridisch namelijk vergeving van schuld. Het is een transformerende kracht die in de persoon van de heilige Geest ons tot Christusgelijkvormigheid brengt. Daarom is volgens mij het werk van de heilige Geest de meest behulpzame aanvliegroute voor het begrijpen van de mens in zijn verhouding tot God. Rom 8:16 De Geest getuigt *met* onze geest dat we kinderen van God zijn. Wat een hoopvol perspectief, wat een gerichtheid op de toekomst en de voltooiing van de verlossing die zichtbaar zal worden in onze wereld. (Zie ook N.T.Wright over Rom 8 in *Surprised by Hope*).

g. De volledigheid vraagt om twee belangrijke aanvullingen. De eerste is dat genade onlosmakelijk verbonden is met de kruisdood van Christus. Daarmee

wordt duidelijk dat genade niet los verkrijgbaar is. Genade ontvangen betekent gekruisigd worden. Er is geen werk van God in de mens op enig punt in het leven of de verlossing waar er niet een streep gehaald wordt door ons zelfgenoegzame, arrogante, zondige ego. Genade doodt om vervolgens tot leven te wekken. Genade verlost en transformeert. Genade bouwt niet voort op de mens, maar ze omvat, doordringt en verandert die mens van heerlijkheid tot heerlijkheid. Dat betekent een steeds grotere mate van heilige vrijheid. De mens is dan geen speelbal, maar ook geen spil, maar krijgt speelruimte.

h. In de beschrijving van R.Niebuhr in *Christ and Culture* komt hij tot 5 posities:

- 1) Christ Against Culture,
- 2) Christ Of Culture,
- 3) Christ Above Culture,
- 4) Christ and Culture in Paradox
- 5) Christ Transforming Culture.

Christus transformeert de mens. Hiermee wordt de bijl gelegd aan de wortel van het postmodernisme dat de zelfontplooiing en zelfverwerkelijking tot begin en einde maakt. We leven niet voor onszelf, zegt Paulus (Rom 14:7-8)

Niemand van ons leeft voor zichzelf, en niemand van ons sterft voor zichzelf. Zolang wij leven, leven we voor de Heer; en wanneer wij sterven, sterven we voor de Heer. Dus of we nu leven of sterven, we zijn altijd van de Heer.

i. Een tweede belangrijke aanvulling is dat buiten de verlossing iedereen te maken heeft met beperkingen. Het postmodernisme heeft terecht gesteld dat iedere mening lokaal bepaald is. Het feit dat ik een gelukkige, getrouwde, vader van drie kinderen ben, interessant werk heb en in Veenendaal woon maakt een wereld van verschil. Hoe anders zou mijn leven en dus ook keuzes zijn wanneer ik een werkloze, kansarme man in de slums van Durban zou zijn, in het mooie maar diep verdeelde Zuid-Afrika. Hoe graag zouden we niet willen leven in een tijd van opwekking in plaats van in deze tijd van voortschrijdende secularisatie en ongebonden spiritualiteit. Het is ontegenzeggelijk waar dat vrijheid en verantwoordelijkheid beïnvloed worden door familieachtergrond, genen, de macht van het kwaad, en vele andere factoren in deze wereld. Ik zie dus de conclusie van Margriet Sitskoorn, hoogleraar klinische neuropsychologie in "Passies van het brein- waarom zondigen zo verleidelijk is" als Bijbels verantwoord:

"De combinatie van je genen, eerdere ervaringen en je omgeving bepaalt door haar invloed op de vorm en werking van het pijn- en genotsysteem vin je hersenen welke sociale en lichamelijke behoeften in jouw leven het hardst om bevrediging schreeuwen. Of je die schreeuw om bevrediging ook daadwerkelijk beantwoordt ligt aan de mate waarin je in staat bent...te reguleren" p.186

j. Determinisme? Nee! Beperkingen? Ja! Verantwoordelijkheid? Ja!

Laat me eindigen met een citaat uit deuteronomium 29:29 "De verborgen dingen zijn voor de HERE, onze God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen voor altijd, opdat wij al de woorden van deze wet volbrengen".

Geraadpleegde literatuur

Boeken:

Bangs C. *Arminius- a Study in the Dutch Reformation*, 1985, isbn 0310294819

Boer de W. *Duplex Dei Amor*, 2008, isbn 9789075847215

Brink van den G. *Een publieke zaak*, 2004, isbn 9023913329

Geest van P. *Stellig maar onzeker- Augustinus' benadering van God*, 2008, isbn 9789055737420

Gunter, W.S. *The Limits of Love Divine*, 1989, isbn: 068721856X

Houtepen A. *Uit aarde, naar Gods beeld*, 2006, isbn 9789021140766

Maddox R. & Vickers J. ed. *The Cambridge Companion to John Wesley*, 2010, isbn 9780521714037

Oord T. *Divine Grace and Emerging Creation*, 2009, isbn 9781606082874 (Zie in het bijzonder hfst 10)

Sitskoorn M. *Passies van het brein*, 2010, isbn 9789035132238

Wiley. O. *Christian Theology, vol. 2*, 1969, Beacon Hill Press, Kansas City

Wright N.T. *Surprised by Hope*, 2008, isbn 9780061551826

Wynkoop M. *Foundations of Wesleyan-Arminian Theology*, 1967, Beacon Hill Press, Kansas City

Artikelen/lezingen:

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures, Lecture 1: "Numinous or Carnal Persons? The Practical Costs of Inner Souls and Selves" February 16, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal1.pdf>

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures Lecture 2: "The Knotty Implications of Recent Neuroscience Research" February 17, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal2.pdf>

Warren S. Brown, Fuller Integration Lectures Lecture 3: "Did My Neurons Make Me Do It?" February 18, 2005 Link:

<http://documents.fuller.edu/sop/integration/Publications/Warrenfinal3.pdf>

Lamme V. "Weg met de psychologie" (inaugurele rede als hoogleraar), 2004, isbn 9056293451